נאָטיצן

פון שמעון וועבער

די „מיסטעריע" אַרום דער פּטירה פון חיים גראַדע ע"ה

זינט די טרויעריקע ידיעה וועגן דער פּטירה פון חיים גראַדע ע"ה איז דערשינען אין „פאָרווערטס" פונקט מיט פיר וואָכן צוריק (דעם 30טן יוני) קומען אָן אין דער רעדאַקציע שריפטלעכע און טעלעפאָנישע אָנפראַגעס פון פאַרשידענע שטעט איבערן לאַנד און פון קאַנאַדע און פון אַנדערע אידישע ישובים פאַרוואָס דער גרויסער אידישער דיכטער איז געבראַכט געוואָרן צו קבורה אָן אַ לוויה. פון תל אביב האָט אַ קאָלעגע געפרעגט: איז עס מעגלעך אַז אין דער גרעסטער אידישער שטאָט אין דער וועלט האָט מען ניט געקענט ברענגען אַ מנין אידן צו באַגלייטן צו זיין אייביקער רו דעם משורר און מקונן (באַזינגער און באַקלאָגער) פון ירושלים ד'ליטע?

ניין, חשוב'ער קאָלעגע, ניט נאָר אַ מנין נאָר הונדערטער מבינים און מער וואָלטן געווען געקומען מקיים זיין די גרויסע מצוה פון הלווית המת. זיי האָבן אָבער ניט געוואוסט ווען און וואו צו קומען. און דער „פאָרווערטס" האָט זיי ניט געקענט אינפאָרמירן, ווייל ביז נאָך דער קבורה איז זיין פּטירה געהאַלטן געוואָרן בסוד סודות.

אַ צייטונג, וואָס וויל האָבן דעם

ניין, חשוב'ער קאָלעגע, ניט נאָר אַ מנין נאָר הונדערטער מבינים און מער וואָלטן געווען געקומען מקיים זיין די גרויסע מצוה פון הלווית המת. זיי האָבן אָבער ניט געוואוסט ווען און וואו צו קומען. און דער „פאָרווערטס" האָט זיי ניט געקענט אינפאָרמירן, ווייל ביז נאָך דער קבורה איז זיין פּטירה געהאַלטן געוואָרן בסוד סודות.

אַ צייטונג, וואָס וויל האָבן דעם
צוטרוי פון לייענער דאַרף צו אים (און איר) אַרויסווייזן דרך ארץ דורך דערציילן דעם אמת — ווי ניט־אָנגענעם דער אמת זאָל ניט זיין. די אַמעריקאַנער אומאָפּהענגיקייט־דעקלאַראַציע האָט מיט העכער 200 יאָר צוריק גלייך אין דעם ערשטן פּאַראַגראַף באַטאָנט רעספּעקט פאַר די מיינונגען פון דער וועלט. איך האַלט עס פאַר מיין חוב אויף אַ רואיקן און געלאַסענעם אופן צו דערציילן דעם אמת. דער דאָזיקער חוב מיינט אָבער ניט, אַז איך דאַרף עמיצן ווי־טאָן, כאָטש אין דער צייט ווען דאָס ווייטערדיקע איז געשען האָב איך געהאַט גרויס עגמת נפש און שלאָפלאָזע נעכט.

* * *

מאָנטיק, דעם 28טן יוני, האָב איך געגעסן לאַנטש מיט מיין פריינט און קאָלעגע דר. אליהו שולמאַן, דער ליטעראַטור־קריטיקער פון „פאָרווערטס". ביים אַרויסגיין פון דעם רעסטאָראַן, ניט ווייט פון דער רעדאַקציע, איז אונז אַנטקעגנגעקומען קאָלעגע דוד מאַטיס, געהילף צום רעדאַקטאָר. ער האָט מיך אָפּגערופן אין אַ זייט און געזאָגט, אַז עס איז אָנגעקומען אַ טעלעפאָנישע ידיעה וועגן חיים גראַדע. פון זיין טאָן איז געווען קלאָר וואָס פאַראַ ידיעה דאָס איז. איך האָב מיט אַ ציטער איבערגעפרעגט און ער האָט פאַרענדיקט „געשטאָרבן". ווען דר. שולמאַן האָט דערהערט.

האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן פאַרן קאָפּ, ווי עס וואָלט אים געטראָפן אַ קויל, און ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אין דער וואַנט ניט אַוועקצופאַלן. מיר האָבן אים געמוזט לאָזן שטיין און זיינען געלאָפן אין דער רעדאַקציע.

מאַטיס האָט מיר דערווייל דערציילט אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אויסגעפונען איידער ער איז געגאַנגען מיך אויפזוכן.

אַ מאַן, וועלכער האָט אָנגעגעבן זיין נאָמען און טעלעפאָן, האָט דערציילט די נייעס און ער האָט געגעבן אַ נאָמען פון אַ פרוי מיט איר טעלעפאָן, וועלכע ווייסט מער וועגן דעם. מאַטיס האָט צוריקגערופן דעם אידן פעסטצושטעלן צי דער נאָמען איז אַ ריכטיקער, און נאָכדעם האָט ער טעלעפאָנירט צו דער פרוי. יענע האָט עס באַשטעטיקט, אָבער זי האָט זייער מורא געהאַט צו ריידן, ווייל זי שטעלט איין געפאַר איר פּאָסטן אויב איר נאָמען ווערט דערמאָנט.

— און מיט מרס. גראַדע האָסטו ניט גערעדט? — האָב איך געפרעגט.

— דער טעלעפאָן איז כסדר פאַרנומען.

מיר האָבן זיך אָרגאַניזירט צו פּרוּוון דערגיין דעם אמת דורך טעלעפאָנירן צו יעדן וואָס קען זיין בייהילפיק אין דעם און דערווייל

נאָמען ווערט דערמאָנט.

— און מיט מרס. גראַדע האָסטו ניט גערעדט? — האָב איך געפרעגט.

— דער טעלעפאָן איז כסדר פאַרנומען.

מיר האָבן זיך אָרגאַניזירט צו פּרוּוון דערגיין דעם אמת דורך טעלעפאָנירן צו יעדן וואָס קען זיין בייהילפיק אין דעם און דערווייל
האָבן מיר אַוועקגעזעצט איין מיטגליד פון דער רעדאַקציע אָנצוהייבן שרייבן די נייעס (דער לעקסיקאָן פון „פאָרווערטס" שרייבער, וואו עס איז געווען אַן אויספירלעכע ביאָגראַפיע פון חיים גראַדע, איז אונז שטאַרק צונוץ געקומען). יעדער איינער פון אונז האָט טעלעפאָנירט צו אימיצן אַנדערש און צו מרס. גראַדע. אָבער איר טעלעפאָן איז אַלץ געווען פאַרנומען, אָדער מ'האָט אַראָפּגענומען דאָס טרייבל.

איך אַליין האָב נאָכאַמאָל טעלעפאָנירט צו דער פרוי, מיט וועמען מאַטיס האָט פריער גערעדט. איך האָב איר פאַרזיכערט, אַז איר נאָמען וועט ניט דערמאָנט ווערן. זי האָט נאָך אַלץ געציטערט, אָבער זי האָט באַשטעטיקט די ידיעה.

אימיצער אַנדערש האָט גערופן דעם מאָנטעפיאָרע שפּיטאָל, וואו מ'האָט געזאָגט, אַז חיים גראַדע איז דאָרט געשטאָרבן, שבת, דעם 26טן יוני, 20 מינוט נאָך 4 אַזייגער פאַרטאָג, און אַז אַ באַקאַנטער אידישער „פיונעראַל טשעפּעל" האָט צוגענומען דעם קערפּער דעם זעלבן טאָג. מיר האָבן געבעטן דעם אַרבעטער רינג סעמעטערי דעפּאַרטמענט אָנצופרעגן צי יענער „טשעפּעל" האָט טאַקע דעם קערפּער און אויב יאָ, ווען עס וועט פאָרקומען די לוויה. דער „טשעפּעל" האָט געזאָגט, אַז ער ווייסט פון גאָרניט.

אַזוי ווי מ'האָט נישט געקענט דערגרייכן מרס. גראַדע, האָב איך

טעלעפאָניש געבעטן דעם „פאָרווערטס" שרייבער קאָלעגע מאיר ראַק, אַ שכן, ער זאָל צוגיין צו גראַדע'ס וווינונג און מיר גלייך לאָזן וויסן וואָס עס קומט־פאָר. קורץ נאָכדעם האָט מרס. גראַדע מיר טעלעפאָנירט מיט אַ טענה פאַרוואָס איך פאַרשפּרייט אַזאַ רכילות. זי האָט מיר פאַרזיכערט, אַז ער געפינט זיך אין אַ פּריוואַטן קליניק פון אַ באַרימטן קאַרדיאָלאָג (האַרץ־ספּעציאַליסט). זי האָט מיך אפילו געפרעגט צי איך האָב געלייענט אַ באַשרייבונג וועגן דעם דאָקטאָר אין דער „טיימס". זי האָט מיר אויך געזאָגט, אַז „היינטיקע וואָך" וועט ער ניט קענען שיקן די פאָרזעצונג פון דעם ראָמאַן „פון אונטער דער ערד". קומענדיקע וואָך וועט ער מסתמא מיר צושיקן אַ קאַפּיטל. „איר קאָנט דאָך גראַדע'ן, האָט זי געזאָגט, ווייסט איר דאָך, אַז ער וועט ניט קענען איינרוען".

אָבער וואָס איז וועגן דעם באַריכט פון שפּיטאָל, אַז ער איז געשטאָרבן מיט צוויי טעג צוריק?

אויף דעם האָט זי מיר געענטפערט איך זאָל האָבן אַ טענה צום שפּיטאָל פאַר אַרויסגעבן פאַלשע באַריכטן און איר זאָל איך ניט פאַרדרייען דעם קאָפּ, ווייל זי האָט גענוג זאָרגן פון גראַדע'ס קראַנקייט.

קורץ נאָך דעם שמועס האָט ראָק טעלעפאָנירט, אַז ער איז געווען אין שטוב ביי מרס. גראַדע, וועלכע האָט קאַטעגאָריש געלייקנט דעם באַריכט און זי האָט אים אויסגערעדט וואָס ער זעט אויס אַזוי פאַרזאָרגט. איין סימן האָט ער אָבער יאָ באַמערקט: זי האָט געטראָגן אַ שוואַרץ קלייד.

די נייעס איז דערווייל געוואָרן

קורץ נאָך דעם שמועס האָט ראָק טעלעפאָנירט, אַז ער איז געווען אין שטוב ביי מרס. גראַדע, וועלכע האָט קאַטעגאָריש געלייקנט דעם באַריכט און זי האָט אים אויסגערעדט וואָס ער זעט אויס אַזוי פאַרזאָרגט. איין סימן האָט ער אָבער יאָ באַמערקט: זי האָט געטראָגן אַ שוואַרץ קלייד.

די נייעס איז דערווייל געוואָרן
אָנגעשריבן, אָבער מיר האָבן זיך באַראַטן און באַשלאָסן צו וואַרטן נאָך אַ טאָג. אפשר, איז עס פאָרט ניט אמת? וואָס איז די איילעניש אָנצוזאָגן אַזאַ שרעקלעכע בשורה, ווען עס איז פאַראַן דער מינדסטער ספק?

ס'איז געווען 4 נאָכמיטאָג. זינט איך בין געקומען פון רעסטאָראַן עטלעכע מינוט נאָך איינס האָב איך גערעדט אויפן טעלעפאָן. איך האָב גערופן און מען האָט צו מיר געקלונגען — אַלץ וועגן גראַדע'ן. מער האָב איך ניט געהאַט קיין כח — און ניט קיין קול — צו ריידן.

אָבער אַזוי שנעל ווי איך בין אַהיים געקומען און נאָך ניט באַוויזן אויסצוטרינקען אַ טעפּל קאַווע, האָט אָנגעהויבן צו קלינגען דער טעלעפאָן. דאָס האָט אָנגעהאַלטן פון 5 ביז 10 ביינאַכט. אַ סך פון די רופער האָבן איבערגעגעבן אינפאָרמאַציע, וואָס איך האָב שוין געהאַט. אַנדערע האָבן גלאַט געוואָלט שמועסן וועגן גראַדע'ן, דערציילט וועגן זייער לאַנגיאָריקער פריינטשאַפט מיט אים און וועגן פּערזענלעכע ענינים, וואָס נאָר זיי אַליין מעגן דערציילן — אויב זיי ווילן דאָס.

אינצווישן האָב איך עטלעכע מאָל געקלונגען צו מרס. גראַדע אָן דערפאָלג. צען אַזייגער האָט זי געענטפערט דעם טעלעפאָן. איך האָב געפרעגט דירעקט פאַרוואָס זי וויל

(שלוס אויף זייט 5)

נאָטיצן

(שלוס פון עדיטאָריעל זייט)

אויסבאַהאַלטן די נייעס. זי האָט ווידער געלייקנט, אָבער דאָס מאָל האָט זי שוין ניט געזאָגט, אַז ער איז אין אַ פּריוואַטן קליניק, נאָר אין אַ שפּיטאָל אין באָסטאָן, וואָרהין ער איז געבראַכט געוואָרן אין אַ העליקאָפּטער פון סקאַרסדעיל, וועסטשעסטער. דאָנערשטיק פליט זי קיין באָסטאָן צו זיין מיט אים, ווייל יענעם טאָג וועט ער דורכמאַכן אַן אָפּעראַציע אויפן האַרץ („אָפּען האַרט סוירדזשערי"). פאַרענדיקט האָט זי מיט אַ פאַרלאַנג איך זאָל זי „אויפהערן פייניקן". שפּעטער האָט זי טעלעפאָנירט צו יוסף מלאָטעק, בילדונגס־דירעקטאָר פון אַרבעטער רינג, און אים געזאָגט, אַז אויב איך וועל די נייעס אַריינגעבן אין „פאָרווערטס", וועט זי אָנקלאָגן די צייטונג און מיך אין פאַרלוימדונג.

יענע נאַכט בין איך אינגאַנצן ניט געשלאָפן.

דינסטיק, 8 אין דער פרי בין איך געווען אין דער רעדאַקציע, גערעדט מיט דאָקטוירים, וועלכע האָבן געוואוסט אַלע פּרטים, אָבער וואָס זיי האָבן דערציילט מוז בלייבן קאָנפידענציעל. איין זאַך קען מען דערציילן. אַז אַמבולאַנס האָט געבראַכט גראַדע'ן אין אַ זייער שלעכטן צושטאַנד פרייטיק, 26 מינוט נאָך איינס ביינאַכט, וואָס אויפן קאַלענדאַר איז עס שבת פאַרטאָג. צוויי שעה מיט 54 מינוט שפּעטער איז ער אויסגעגאַנגען.

* * *

ס'איז געבליבן צוצוגעבן נאָך איין פאַקט: פאַרוואָס ס'איז קיין לוויה ניט געווען.

יענעם מיטוואָך אינדערפרי, ווען די נייעס וועגן גראַדע'ס פּטירה איז דערשינען אין „פאָרווערטס", האָט מרס. גראַדע גערופן עטלעכע מענטשן מיט אַן אָנבאָט זיי זאָלן מיט איר פאָרן קיין באָסטאָן, ווייל זי האָט אַן איבריקן בילעט. די מענטשן האָבן געמיינט, אַז עס איז טאַקע אַ רייזע קיין באָסטאָן, און אַלע האָבן זיך אָפּגעזאָגט. צווישן די „פאַרבעטענע קיין באָסטאָן" זיינען געווען יוסף מלאָטעק, ש. מאַלץ, מאַשאַ בעניאַ, מאַטיס אַליצקי און שלמה קאַוואַרסקי.

אַנדערע האָט זי גערופן זיי זאָלן מיט איר פאָרן צום איינבינדער אויסקלייבן דעם קאָליר איינצובינדן גראַדע'ס צוויי אָפּגעדרוקטע ביכער. צווישן זיי איז געווען באַשע חפץ. די פרוי חפץ האָט אָנגענומען און אַזוי אַרום איז זי געווען די איינציקע פון זיי, וועמען מרס. גראַדע האָט גערופן, צו זיין אין דעם פיונעראַל טשעפּעל, וואו עס איז געשטאַנען דער אָפּענער אָרון מיט גראַדע'ס קערפּער אין אַ טלית אויפן רעקל מיט אַ העמד און אַ שניפּס. און זי איז אויך געווען אויפן בית עולם ביי דער קבורה, וואו אַ רב האָט געלייענט עטלעכע קאַפּיטלעך תהלים און געמאַכט אַ מלא.

אָט דאָס איז דער „סוד" פון דער ניט־פאַרגעקומענער לוויה פאַר דעם גרויסן אידישן פּאָעט אין דער גרעסטער אידישער שטאָט.

ישראל דאַרף אייער הילף!

קומט צ...
שט...
צו דעמאָנס...
זונטיק, אוי...
...rk Blvd. at Church
רעדנער: ...

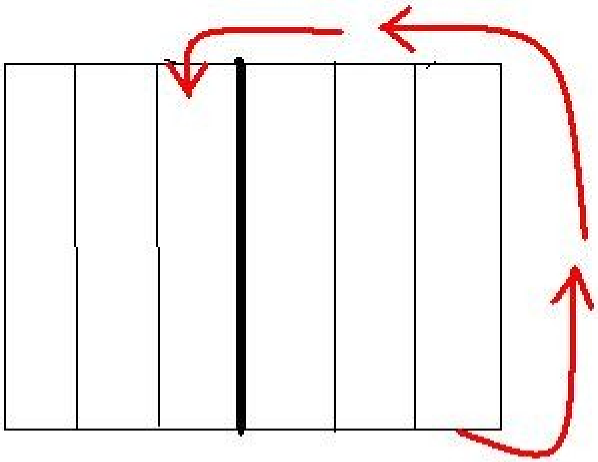

The first page of this document is a newspaper page with long columns. The columns on the right side of the page continue on to the columns on the left